

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Τοῦ Καθηγητοῦ κ. ΑΝΔΡΕΑ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ἡ Ἑλλάς διέρχεται μίαν κρίσιμον καμπὴν τῆς ἱστορίας της. Ὁρόσημον αὐτῆς τῆς καμπῆς ἀποτελεῖ ἡ σύνδεσις της μὲ τὰς χώρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς.

Κατὰ τὴν δημοσίαν συζήτησιν, ἡ ὁποία προηγήθη τῆς συνδέσεως, τὸ θέμα τὸ ὁποῖον κυρίως ἀπασχόλησε καὶ τοὺς εἰδικούς καὶ τὸ κοινόν, ἦτο *οικονομικόν*. Τὸ βασικὸν ἐρώτημα πού ἐτέθη ἦτο : Ὅταν μία χώρα μὲ σχετικῶς χαμηλὸν κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα, ὡς ἡ Ἑλλάς, συνδέεται μὲ χώρας τῶν ὁποίων τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα εἶναι σημαντικῶς ὑψηλότερον, τί πρόκειται νὰ συμβῆ; Θὰ ἐπιταχυνθῆ ἢ θὰ ἐπιβραδυνθῆ ὁ ρυθμὸς ἀναπτύξεως τῆς ἐν λόγῳ χώρας; Καὶ βέβαια ἡ ἀπόφασις τῆς Ἑλλάδος ὅπως προσχωρήσῃ εἰς τὴν σύνδεσιν σημαίνει ὅτι ἡ ἀπάντησις πού ἐδόθη ἦτο καταφατικὴ.

Θὰ ἐπεθύμουν νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἡ καταφατικὴ αὐτὴ ἀπάντησις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχη τὴν ἔννοιαν *προβλέψεως*. Διότι πρόβλεψις γενικὰ καὶ ἄνευ ὄρων εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῆ. Ἡ μόνη ἔννοια τὴν ὁποίαν δικαιούμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς συνδέσεως εἶναι ὅτι ἡ Ἑλλάς ἀπεδέχθη τὴν μεγάλην πρόκλησιν τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ὅτι ἀπεδέχθη νὰ ἀποδυσθῆ εἰς τὸν μεγάλον ἀγῶνα διὰ τὴν ταχεῖαν ἀνύψωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ της. Ἡ ἔκβασις τοῦ ἀγῶνος δὲν ἔχει κριθῆ. Θὰ κριθῆ ἀπὸ τὴν στρατηγικὴν τὴν ὁποίαν θὰ ἀκολουθήσωμεν καὶ ἀπὸ τὸ σθένος τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιδείξωμεν. Ἡ ἀπόφασις νὰ συνδεθῶμεν μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Κοινὴν Ἀγορὰν ἀποτελεῖ ἐπομένως *ἐπιλογὴν γραμμῆς πορείας* διὰ τὴν χώραν, ἀποτελεῖ συμβόλαιον μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τοῦ Ἑλληνος πολίτου, διὰ τὴν συμμετοχὴν μας εἰς τὴν μεγάλην ἐξόρμησιν τοῦ 20οῦ αἰῶνος.

Τὴν κοινὴν γνώμην δὲν ἀπασχόλησεν ἐπαρκῶς ἡ ἄλλη ὄψις τῆς συνδέσεως μὲ τὴν Ε.Κ.Α., ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἑλλάς θὰ ἀποτελέσῃ ἰσότιμον μέλος τῆς Κοινότητος τῶν μεγάλων Δημοκρατιῶν τῆς Δύσεως. Καὶ ὅτι, ἐπομένως, θὰ κληθῆ ἡ Ἑλλάς ὄχι μόνον νὰ ἐκσυγχρονίσῃ τὴν οἰκονομίαν της, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ τὸ κράτος της καὶ τὴν κοινωνικὴν της διάρθρωσιν. Πρώτιστον χαρακτηριστικὸν τῶν χωρῶν τῆς Ε.Κ.Α. εἶναι ὅτι εἶναι Δημοκραταί.

Ἡ θεμελίωσις καὶ προώθησις τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπομένως, ὀφείλει νὰ γίνῃ συνείδησις καὶ στόχος δι' ὅλους τοὺς Ἑλληνας.

Ἡ Δημοκρατία ἔχει τρεῖς ὄψεις : τὴν πολιτικὴν, τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν οἰκονομικὴν. *Πολιτικὴ Δημοκρατία* σημαίνει ὅτι ἡ πλειοψηφία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κυβερνᾷ καὶ ὅτι ἡ μειοψηφία ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ νὰ ἐλέγχῃ καὶ

νά δύναται με τὴν πειθῶ νά γίνῃ πλειοψηφία καὶ Κυβέρνησις. *Κοινωνικὴ Δημοκρατία* σημαίνει ὅτι ἡ συμμετοχὴ τοῦ πολίτου εἰς τὸ ἔθνικόν προῖόν ἐστὶν ἀνάλογος πρὸς τὴν συμβολὴν του, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νά ἀποτελῆ συνειδητὸν στόχον τῆς κρατικῆς πολιτικῆς ἢ ἐξασφάλις δι' ὅλους τοὺς πολίτας τῶν βασικῶν προϋποθέσεων τῆς ζωῆς ἐντὸς τοῦ δεδομένου πολιτιστικοῦ πλαισίου, ἢ ἐξασφάλις, δηλαδή, τῆς ἀπασχολήσεως, τῆς ὑγείας, τῆς παιδείας, δι' ὅλους τοὺς πολίτας. *Οἰκονομικὴ Δημοκρατία* σημαίνει ὅτι ἡ πλειοψηφία ἔχει τὸ δικαίωμα ρυθμιστικῆς παρεμβάσεως εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἐλεγχόμενους πόρους —τὴν ἐργασίαν των καὶ τὴν περιουσίαν των— ἐπὶ ἴσοις ὅροις, ὅτι δηλαδή τὸ κράτος δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν ἐπιρροὴν καὶ δὲν προωθεῖ τὰ συμφέροντα οἰασδήποτε ὁμάδος συμφερόντων ἢ οἰκονομικῆς ὀλιγαρχίας.

Ἡ ἔννοια τῆς Δημοκρατίας εἶναι ταυτόσημος με τὴν ἔννοιαν τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀποτελεῖ ἐπομένως πρωταρχικὴν ἀξίαν. Ἡ ἐδραίωσις τῆς δὲ ἀπαιτεῖ συνεχῆ προσπάθειαν καὶ ἐπαγρύπνησιν ἐκ μέρους ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν πολιτῶν.

Ὁ μέγας πολιτικὸς ἀγὼν τῶν τελευταίων δύο ἐτῶν ἀποδεικνύει πόσον σκληρὰ δύναται νά εἶναι ἡ μάχη διὰ τὴν ἐδραίωσιν τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας εἰς τὴν χώραν μας. Ἐξ ἴσου σχεδὸν δυσχερὲς εἶναι καὶ ἡ ἐπίτευξις τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς δημοκρατίας. Με τὴν σύνδεσιν τῆς Ἑλλάδος με τὰς χώρας τῆς Ε.Κ.Α. ἐσάλπισε τὸ προσκλητήριον δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας νά ἀγωνισθοῦν εἰς τὰς ἐπάλλξεις τῆς Δημοκρατίας —νά ἀγωνισθοῦν διὰ νά πραγματοποιήσουν τὴν ἀναμόρφωσιν τῶν θεσμῶν, ἢ ὅποια εἶναι ἀπαραίτητος διὰ νά καταστή ἡ Ἑλλάς σύγχρονον δημοκρατικὸν κράτος.

Δημοκρατία καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις

Δημοκρατία καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις εἶναι ἔννοιαι στενῶς συνδεδεμέναι. Εἶναι σύνηθες διὰ τοὺς οἰκονομολόγους νά ταυτίζουσι τὸν ρυθμὸν αὐξήσεως τοῦ κατὰ κεφαλὴν εισοδήματος μιᾶς χώρας με τὸν ρυθμὸν ἀναπτύξεως ἢ προόδου τῆς οἰκονομίας τῆς. Οἱ εἰδικοὶ γνωρίζουσι βεβαίως ὅτι ἡ ταῦτισις αὐτὴ εἶναι καθαρῶς συμβατικὴ. Τὸ κοινὸν ὅμως κινδυνεύει νά παραπλανηθῆ καὶ νά δώσῃ πρωταρχικὴν σημασίαν εἰς τὸν ρυθμὸν αὐξήσεως τοῦ κατὰ κεφαλὴν εισοδήματος ὡς δείκτου τοῦ ρυθμοῦ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Διότι θὰ ἔπρεπε νά εἶναι σαφὲς ὅτι ἡ κατανομὴ τοῦ ἔθνικοῦ εισοδήματος εἶναι στενὰ συνδεδεμένη με τὸ ἐπίπεδον οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως μιᾶς χώρας. Θὰ ἦτο μάλιστα δυνατόν νά ὑποστηριχθῆ ὅτι οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις σημαίνει αὐξήσιν τῶν εὐκαιριῶν παραγωγικῆς ἀπασχολήσεως καὶ συνεχῶς διευρυνομένην συμμετοχὴν τῶν λαϊκῶν τάξεων εἰς τὸ αὐξανόμενον ἔθνικόν εισόδημα. Ἄλλ' αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι καὶ ἡ ἔννοια τῆς κοινωνικῆς δημοκρατίας. Περαιτέρω θὰ ἔπρεπε νά τονισθῆ ὅτι ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη ὄχι μόνον δὲν παρεμποδίζει τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ἀλλὰ τοῦναντίον ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν αὐτῆς: Πρῶτον, διότι ἡ αὐξήσις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν λαϊκῶν τάξεων καὶ ἡ διεύρυνσις τῆς ἐγχωρίου ἀγορᾶς ἀποτελεῖ βασικὸν παράγοντα διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ταχείας οἰκονομικῆς προόδου, ἰδιαίτερα διὰ μίαν χώραν ὅπως ἡ Ἑλλάς, ὅπου τὰ προϊόντα

τῆς βιομηχανίας, εἰς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, προορίζονται κυρίως διὰ τὴν ἐγχώριον κατανάλωσιν. Δεύτερον, διότι ἡ εὐρυτέρα συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀναπτύξεως συντελεῖ εἰς τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγικότητος.

Ἐπιπλέον καὶ μία ἄλλη βασικὴ παρεξήγησις. Πιστεύεται ὅτι εὐθὺς ὡς ὁ φορεὺς τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς μιᾶς χώρας θέσῃ ὡς στόχον τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς παύει νὰ ὑπάρχῃ θέμα πολιτικῆς, δηλαδὴ θέμα ἀξιολογήσεως καὶ ὅτι ἀρκεῖ πλέον ὁ οἰκονομολόγος καὶ ὁ τεχνικὸς διὰ νὰ προτείνουσι τὸν ἄριστον τρόπον πραγματώσεως τοῦ γενικοῦ στόχου τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Τοῦτο ἀποτελεῖ βασικὸν σφάλμα. Διότι καὶ ὁ ρυθμὸς προόδου τῆς οἰκονομίας καὶ ἡ κατανομὴ τοῦ εἰσοδήματος κατὰ γεωγραφικὴν περιοχὴν καὶ κατὰ παραγωγικὸν κλάδον καὶ ἡ διάρθρωσις τῶν ἐπενδύσεων κατὰ κλάδον καὶ περιφέρειαν παραμένουν εἰς μέγαν βαθμὸν θέματα πρὸς ἐπίλυσιν ὑπὸ τοῦ ὑπευθύνου φορέως τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Τὸ περιεχόμενον ἐπομένως τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἶναι κατ' ἐξοχὴν θέμα πολιτικόν. Ἐπεταὶ ὅτι μόνον εἰς χώρας δημοκρατικὰς ὑπάρχει ἡ ἐγγύησις ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ἐξυπηρετεῖ τὰς μεγάλας μᾶζας καὶ τὸ γενικὸν συμφέρον.

Οὕτως, καθίσταται σαφές ὅτι ἡ Δημοκρατία, ὑφ' ὅλας τὰς ὀψεις τῆς, εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένη μὲ τὸ περιεχόμενον, μὲ τὴν συγκεκριμένην μορφήν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Κατὰ τὴν παρελθούσαν δεκαετίαν ἐν Ἑλλάδι ὁ ρυθμὸς προόδου τῆς οἰκονομίας μὲ μέτρον τὴν αὐξησιν τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος, ἦτο κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον ἰκανοποιητικόν. Τὸ περιεχόμενον ὁμως αὐτῆς τῆς προόδου ἦτο ἐντελῶς ἀπογοητευτικόν.

Πρῶτον, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν διάρθρωσιν τῶν ἐπενδύσεων : Τὸ ἐν τρίτον περίπου τῶν ἐπενδύσεων παγίου κεφαλαίου ἀπερροφήθη εἰς οἰκοδομὰς πολυτελείας καὶ ἡμιπολυτελείας κυρίως εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ἐνῶ αἱ συνολικαὶ ἐπενδύσεις εἰς τὴν Γεωργίαν καὶ τὴν μεταποίησιν παρέμειναν κάτω τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ συνόλου.

Δεύτερον, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατανομήν τοῦ εἰσοδήματος : Τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα εἰς τὰς Ἀθήνας ηὔξηθη μὲ ρυθμὸν σημαντικῶς ὑψηλότερον τοῦ ἀντιστοίχου ρυθμοῦ διὰ τὴν ὑπόλοιπον χώραν. Αἱ Ἀθηναῖοι ἔγιναν σχετικῶς πλουσιώτεροι, ἐνῶ ἡ ὑπόλοιπος Ἑλλὰς ἔγινε σχετικῶς πτωχοτέρα. Τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τῶν Ἀθηναίων τὸ 1956 εἰς ποσοστὸν τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος ἦτο 140%, ἐνῶ τὸ 1961 150%. Ἀρκεῖ ἡ σύγκρισις τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τῶν ὀρεινῶν πληθυσμῶν τῆς Ἑλλάδος μὲ τὰς συνθήκας διαβιώσεως τῶν Ἀθηναίων διὰ νὰ καταστήσῃ σαφῆ τὴν ἔκτασιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, ποῦ ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα. Διότι τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν εἶναι περίπου τὸ ἐν ἑβδομον ἐκείνου τῆς πρωτευούσης.

Ἐμειώθη ἐπίσης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ἡ ποσοστιαία συμμετοχὴ τοῦ ἀγρότου καὶ τοῦ ἐργάτου εἰς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα. Τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τῆς χώρας, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ κατὰ κεφαλὴν γεωργικὸν εἰσόδημα ἦτο

εις τὰ 1955 ἀνώτερον κατὰ 39%, εις τὰ 1960 κατὰ 62% καὶ εις τὰ 1962 κατὰ 72%. Ἐνῶ δὲ ἡ αὔξησις τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος πλὴν γεωργίας κατὰ τὴν περίοδον 1955 - 1962 ἀνήλθεν εις 75,4%, ἡ αὔξησις τοῦ ἐργατικοῦ εἰσοδήματος (λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἐτησίας αὔξησης τῆς ἀπασχολήσεως) ἀνήλθε μόνον εις 65%. Καὶ εἶναι ἀναπόφευκτον τὸ συμπέρασμα ὅτι εις τὸν κοινωνικὸν τομέα —εις τὸν τομέα τῆς κοινωνικῆς δημοκρατίας— ἐσημειώθη σαφὴς ὀπισθοχώρησις.

Ἡ πλέον ἐμφανὴς μορφή ἀνισότητος εις τὴν κατανομήν τοῦ εἰσοδήματος εἶναι ἡ ἀνεργία καὶ ἡ ὑποαπασχόλησις. Ἡ αἰμορραγία τῆς μεταναστεύσεως, ἡ ὁποία κατὰ τὸ 1963 ὑπερέβη τὴν φυσικὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ συνιστᾷ τὴν πλέον πειστικὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὰ βασικὰ προβλήματα αὐτὰ τῆς χώρας δὲν ἀντιμετωπίσθησαν ἐπιτυχῶς.

Τρίτον, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν: Ὁ συνδυασμὸς ἐξωτερικῆς βοήθειας καὶ δανεισμοῦ, τοῦ τουρισμοῦ, τῶν ναυτιλιακῶν καὶ μεταναστευτικῶν ἐμβασμάτων ἐπέτρεψεν εις τὴν χώραν νὰ καλύψῃ τὸ διαρκῶς αὐξανόμενον ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ τῆς ἰσοζυγίου. Ἐνῶ αἱ εἰσαγωγαὶ ἠυξήθησαν μὲ γοργὸν ρυθμὸν, αἱ ἐξαγωγαὶ ἔμειναν οὐσιαστικῶς στάσιμοι. Ἡ στασιμότης τῶν ἐξαγωγῶν ὀφείλεται κατὰ μέγαν βαθμὸν εις τὸν χαμηλὸν ρυθμὸν ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας καὶ εἰδικώτερον τῆς μεταποίησεως. Εἶναι σχεδὸν ἀπίστευτον ὅτι αἱ ἐπενδύσεις παγίου κεφαλαίου εις τὴν μεταποίησιν ἔπεσαν ἀπὸ 20% περίπου ἐπὶ τοῦ συνόλου κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκαετίας, εις 10% κατὰ τὸ τέλος τῆς. Ὁ χαμηλὸς ρυθμὸς αὔξησης τῶν ἐπενδύσεων εις τὴν βιομηχανίαν ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἐρήμωσιν τῆς ὑπαίθρου καὶ τὴν αἰμορραγίαν τῆς μεταναστεύσεως δημιουργεῖ σοβαρὰ προσκόμματα εις τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας.

Ἡ ἐξήγησις δι' ὅλα αὐτὰ εἶναι σχετικῶς ἀπλή: Δὲν ὑπῆρξε μέριμνα καὶ δὲν ὑπῆρξε πρόγραμμα. Δὲν ὑπῆρξε μέριμνα, διότι ἠνυπόθησαν οἱ φίλοι καὶ τὰ εἰδικὰ τῶν συμφέροντα. Καὶ δὲν ὑπῆρξε πρόγραμμα, διότι οὐδεμία σχεδὸν προσπάθεια ἔγινε διὰ τὸν ἐκσυγχρονισμὸν τοῦ κράτους.

Σύγχρονον κράτος καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις

Προϋπόθεσις τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως κατὰ τὸν 20ὸν αἰῶνα εἶναι ὁ ὑγιὴς προγραμματισμὸς. Καὶ προϋπόθεσις τοῦ ὑγιοῦς προγραμματισμοῦ εἶναι τὸ ἐκσυγχρονισμένον κράτος.

Καὶ τίθεται τὸ ἐρώτημα: Πῶς κατῴρθωσαν αἱ μεγάλαι χῶραι τῆς Δύσεως νὰ ἀναπτυχθοῦν κατὰ τὸν 18ον καὶ 19ον αἰῶνα χωρὶς πρόγραμμα καὶ προγραμματιστάς; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀπλή: Τὸ αἶτημα τῆς ἐποχῆς μας δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις. Εἶναι ἡ ταχεῖα, ἡ ἐξαιρετικῶς ταχεῖα οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις. Ἄλλ' αὕτη ἀπαιτεῖ συνειδητὴν, συντονισμένην προσπάθειαν καὶ ἀπαιτεῖ ἐπομένως καὶ πρόγραμμα καὶ φορέα.

Πρόγραμμα δὲν ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἡ ἀπαρίθμησις ἐργῶν πρὸς ἐκτέλεσιν. Τὸ πρόγραμμα ἀπαιτεῖ πλήρη γνώσιν τῶν διαθέσιμων πόρων καὶ στρατηγι-

κὴν κινήτοποιήσεως τῶν πρὸς ἐπίτευξιν συγκεκριμένων ἱεραρχημένων σκοπῶν κατὰ τὸν οικονομικώτερον τρόπον.

Τὸ πρόγραμμα ἐπομένως στηρίζεται εἰς τὴν ἔρευνα. Καὶ ἡ ἔρευνα εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένη μὲ τὴν πολιτιστικὴν στάθμην μιᾶς χώρας, μὲ τὴν παιδείαν τῆς καὶ μὲ τὴν πνευματικὴν τῆς ἡγεσίαν. Δὲν εἶναι περιεργον, ἐπομένως, τὸ ὅτι ἡ ἔρευνα εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος. Ποία ἦτο ἡ μέριμνα διὰ τὴν παιδείαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη; Ποιοὶ πόροι διετέθησαν διὰ τὴν ἔρευναν; Βεβαίως μέτρα τινὰ ἐλήφθησαν κατὰ τὴν διαρρέυσασαν δεκαετίαν—ἀλλὰ ἦσαν καὶ πολὺ πενιχρά καὶ ἐντελῶς ἀσυντόνιστα. Πρέπει νὰ καταστῆ σαφές ὅτι καὶ ἡ Παιδεία καὶ ἡ ἔρευνα εἶναι εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐπιτυχή ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων τῆς χώρας καὶ ὅτι ταχέως πρέπει νὰ διαθεθοῦν σημαντικοὶ πόροι διὰ τὴν ἐνίσχυσίν των.

Ἄλλὰ πέραν τῶν πόρων ἀπαιτεῖται ὀρθολογικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐρέυνης ἐπὶ ἐθνικοῦ ἐπιπέδου. Πέραν τῆς συλλογῆς στοιχείων, ἡ ἔρευνα πρέπει νὰ φύγη ἀπὸ τὸν κρατικὸν μηχανισμόν. Ἡ ἀνάμιξις διοικητικῶν καὶ ἐρευνητικῶν ἀρμοδιοτήτων παραλῦει καὶ τὰς δύο δραστηριότητας. Ἡ ἔρευνα δεόν νὰ ἀνατεθῆ εἰς μικρὸν ἀριθμὸν ἰνστιτούτων ἢ κέντρων κατὰ κυρίου τομεῖς ἐρέυνης, ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐποπτείαν ἐνὸς ἐθνικοῦ συμβουλίου ἐρέυνης. Καὶ διὰ νὰ ἀναζωογονηθοῦν αἱ ἀνώταται σχολαὶ τῆς χώρας θὰ πρέπει τὸ προσωπικὸν τῶν ἰνστιτούτων νὰ ἔχη ἐνεργὸν ρόλον εἰς τὰ ἰδρύματα ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως.

Πέραν τῆς ἐρέυνης τὸ πρόγραμμα ἀπαιτεῖ καὶ ἀξιολόγησιν τῶν στόχων. Καὶ ἡ ἀξιολόγησις αὕτη εἶναι κατ' ἐξοχὴν πολιτικὴ διαδικασία καὶ ἀνήκει εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ Κυβέρνησις καταρτίζει τὸ πρόγραμμα. Ἀλλὰ εἰς τὸ σύγχρονον δημοκρατικὸν κράτος ἡ κυβέρνησις ὀφείλει νὰ τὸ καταρτίζη ἐν πλήρει γνώσει τῶν ἀξιών, τῶν αἰτημάτων, τῶν συμφερόντων καὶ τῶν παραγωγικῶν κλάδων καὶ τῶν περιφερειῶν τῆς χώρας. Ἀπαιτεῖται ἐπομένως νὰ ἰδρυθῆ ἐπίσης θεσμὸς ὡς τὸ Ἀνώτατον Γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως, διὰ τὴν ἐκπροσώπησιν τῶν κλαδικῶν καὶ περιφερειακῶν ὀργανώσεων. Ἀλλὰ ἡ ὑπαρξις ἐνὸς τοιούτου Συμβουλίου ἔχει καὶ ἄλλον σκοπὸν. Ἐφ' ὅσον ἔχουν συμμετάσχει εἰς τὴν διαδικασίαν καταρτισμοῦ τοῦ προγράμματος οἱ παραγωγικοὶ κλάδοι, θὰ ἀναλάβουν καὶ μίαν εὐθύνην συμμετοχῆς εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν στόχων του.

Εἰς τὰ ὑπουργεῖα κατ' ἐξοχὴν θὰ πρέπει νὰ ἀνατεθῆ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προγράμματος καὶ εἰς εἰδικὸν ὑπουργεῖον, τὸ Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ, θὰ πρέπει νὰ ἀνατεθῆ ἡ ἐποπτεία τῆς ἐκτελέσεώς του.

Μέχρι τοῦδε δὲν ὑπῆρξε πρόγραμμα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὑπῆρξε κατάλογος ἔργων, ἡ συρραφή τοῦ ὁποίου ἐγένετο εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ ὡς ἀποτέλεσμα πιέσεων ὑπουργῶν, πολιτικῶν φίλων, καὶ φιλικῶς διακειμένων οικονομικῶν παραγόντων. Τὸ Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ δὲν ἐπόπτευσεν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος, ἀπετέλει ἀπλῶς πρόσθετον πρόσκομμα εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀνελάμβανε τὴν ἐκτέλεσιν μελετῶν, τὰς ὁποίας τὸ ὀλιγάριθμον καὶ πενιχρῶς ἀμβιόβημον προσωπικὸν του ἦτο εἰς ἀδυναμίαν νὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρασ.

Εἰς τὸν τομέα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προγράμματος εἶναι ἀπαραίτητοι ἐπίσης καὶ προωθητικοί, συντονιστικοὶ ὄργανισμοὶ κατὰ κλάδους καὶ κατὰ περιφέρειας. Εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς αὐτοὺς κυρίως θὰ ἐπιπέσει ἡ εὐθύνη κινητοποιήσεως τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ὅπου αὕτη χωλαίνει. Αἱ ἀρμοδιότητές των δέον νὰ διαγραφοῦν κατὰ τρόπον ὁ ὁποῖος νὰ ἐναρμονίζῃ τὴν δραστηριότητά των μὲ ἐκείνην τοῦ Δημοσίου.

Διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ ὁμως ὁ δημόσιος τομεὺς τὸ ἔργον του καὶ νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας ἀπαιτεῖται πλήρης, ριζικὴ καὶ θαρραλέα ἀναδιαμόρφωσις τῆς δημοσίας διοικήσεως. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος πρέπει καὶ νὰ ἀμείβεται ἐπαρκῶς καὶ νὰ τιμᾶται. Ἀλλὰ πρέπει συγχρόνως καὶ τὸ ἥθος καὶ ἡ ἀποδοτικότητα του νὰ ἀνυψωθοῦν. Τὰ τελευταῖα ἔτη ἦσαν περίοδος παρακμῆς. Ἡ συναλλαγή, ἡ κομματικὴ μεταχείρισις τοῦ πολίτου, τὸ προσωπικὸν συμφέρον, μετεβλήθησαν εἰς ὑψηλοὺς κανόνας διέποντας τὴν συμπεριφορὰν τῆς διοικήσεως. Πρωταρχικὴ προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν στίβον τῆς κοινῆς ἀγορᾶς εἶναι ἡ ἠθικὴ ἀναγέννησις τῆς δημοσίας διοικήσεως.

Ἡ δημιουργία συγχρόνου κράτους εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ ἀπαιτήσῃ καὶ χρόνον καὶ προσπάθειαν καὶ θάρρος καὶ θυσίας. Μόνον ἐὰν εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ τὰ προσφέρωμεν θὰ δυνηθῇ ἡ Ἑλλάς νὰ πάρῃ τὴν θέσιν της εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Δημοκρατιῶν τῆς Δύσεως.

Τὸ σύγχρονον κράτος καὶ ὁ ἰδιωτικὸς τομεὺς

Διὰ χώρας ὡς ἡ Ἑλλάς, τῶν ὁποίων οἱ πλουτοπαραγωγικοὶ πόροι εἶναι σχετικῶς πενιχροί, ὁ κύριος ἀξιοποιήσιμος πόρος εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Καὶ εὐτυχῶς ἡ Ἑλλάς διαθέτει πρῶτην ποιότητα. Ἐπεταὶ ὅτι ἡ δημιουργία ἀνθρωπίνου κεφαλαίου θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ πρωταρχικὴ μας ἐπιδίωξις. Αὐτὸ ἀποτελεῖ καὶ στόχον καὶ μέσον ἐπιτεύξεως τῆς οἰκονομικῆς μας ἀναπτύξεως.

Δυνάμεθα ἐπομένως νὰ θεωρήσωμεν τὰς δαπάνας διὰ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν παιδείαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ὡς κατ' ἐξοχὴν ἐπενδύσεις ὑποδομῆς. Καὶ εἶναι ἐπομένως ἐπιβεβλημένον, τὸ Κράτος τῆς αὔριον νὰ ἀσχοληθῇ ἐξ ἴσου τουλάχιστον μὲ τὴν παιδείαν, μὲ τὴν στέγην, μὲ τὴν ἰατρικὴν καὶ νοσοκομειακὴν περίθαλψιν τοῦ πολίτου ὅσον καὶ τὴν τελειοποίησιν τοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου, καὶ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐνεργειακῶν πόρων τῆς χώρας.

Πέραν τῆς ὑποδομῆς ὁμως τὸ κράτος ὀφείλει νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς τομεῖς ὅπου ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία χωλαίνει, ἀκριβῶς διότι ὠρισμένοι ἀπαραίτητοι δραστηριότητες δὲν εἶναι ἀμέσως ἐπικερδεῖς διὰ τὸν ἰδιώτην —ἀλλ' ὅπου ἅπας αὐταὶ ἀναληφθοῦν, δημιουργοῦν συνθήκας εὐνοϊκὰς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Πράγματι, ἡ ἀνάπτυξις τῆς γεωργικῆς ἐπιχειρήσεως, τῆς βιοτεχνίας καὶ τῆς μικρᾶς βιομηχανικῆς ἐπιχειρήσεως ἀπαιτοῦν ἀνάληψιν πρωτοβουλιῶν ἐκ μέρους τοῦ κράτους, ὡς εἶναι ἡ προώθησις καὶ ἀναδιοργάνωσις καὶ τῶν ἀγορῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου καὶ τὴν παροχὴν εἰς χαμηλὸν κόστος πληροφοριῶν καὶ πορισμάτων ἐρέυνης εἰς μεγάλην κλίμακα.

Τὸ σύγχρονον Κράτος ὀφείλει νὰ ἐπωμισθῆ καὶ τὰς εὐθύνας ὑποδομῆς καὶ τὰς εὐθύνας προωθήσεως τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ προγράμματος.

Ἐπιθυμῶ νὰ διευκρινίσω ὅμως τὴν σχέσιν μεταξύ προγραμματισμοῦ καὶ παρεμβατισμοῦ. Ὁ ὀρθὸς προγραμματισμὸς ἀπαιτεῖ τὸν διαχωρισμὸν τῶν λειτουργιῶν τοῦ Κράτους ἀπὸ τὴν δραστηριότητα τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως. Αἱ πολλαπλαῖ καὶ ἐν πολλοῖς αὐθαίρετοι καὶ ἀντικρούμενοι ἐπεμβάσεις τοῦ Κράτους εἰς τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν ἀσκοῦν ἀνασταλτικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Προγραμματισμὸς δὲν σημαίνει αὐξησιν τῶν κρατικῶν παρεμβάσεων, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀξιοποίησιν τοῦ ἰδιώτου ὡς ἐνεργοῦ καὶ δημιουργικῆς μονάδος τῆς κοινωνίας. Ἔργον τοῦ κράτους εἶναι ἡ δημιουργία τῆς οἰκονομικῆς ὑποδομῆς, θεσμῶν καὶ εὐνοϊκοῦ κλίματος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἐπιτυχοῦς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ προγράμματος εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συμμετοχὴ τῶν παραγωγικῶν τάξεων καὶ τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ.

Κοινὸς ἔχθρὸς καὶ τοῦ Δημοσίου καὶ Ἰδιωτικοῦ τομέως εἶναι ἡ γραφειοκρατία. Ἡ διοικητικὴ διαδικασία πρέπει καὶ νὰ ἀπλουστευθῆ καὶ νὰ συντομευθῆ καὶ ὁ διοικητικὸς ὑπάλληλος πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ ἀναλάβῃ τὰς εὐθύνων τῶν πράξεων του.

Ἡ ἐπιβίωσις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ πλαίσια τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς ἀπαιτεῖ καὶ ταχὺν ρυθμὸν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ ὀρθολογικὴν ἐπιλογὴν ἐιδικῶν ἀμέσων στόχων. Ἀπαιτεῖ ἐπομένως πρόγραμμα — καὶ ἀπαιτεῖ σύγχρονον κράτος. Ἀλλὰ ἡ ἀναγέννησις τοῦ κράτους ἀπαιτεῖ ἐθνικὴν προσπάθειαν εἰς μεγάλην κλίμακα. Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις εἰς τὸν 20ὸν αἰῶνα σημαίνει κινητοποίησις ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους καὶ ἰδίως τῆς νεότητος.

Καλοῦνται οἱ Ἕλληνες πολῖται, οἱ ἴνέοι τῆς Ἑλλάδος, νὰ ἐνταχθοῦν εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος.